ВАЛЕРІЙ МАКЕЄВ

100 ДНІВ полону

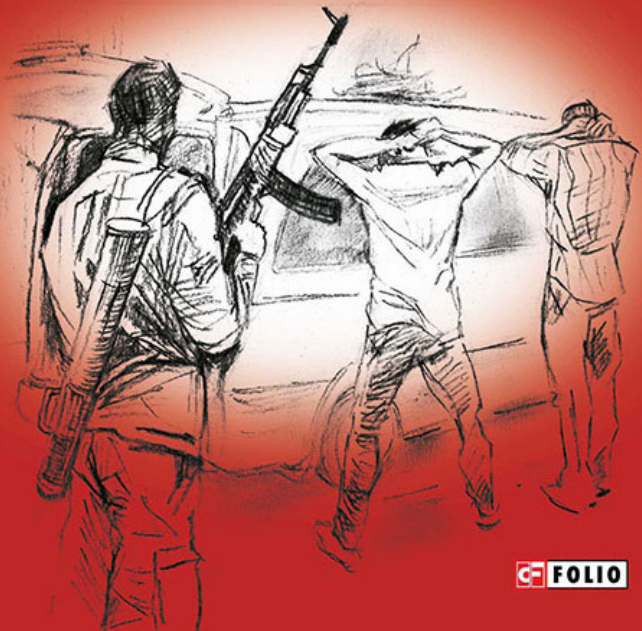

FOLIO

Валерій Макеєв
100 днів полону, або Позивний «911»

предоставлено правообладателями
http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=19117796
Валерій Макеєв «100 днів полону, або Позивний «911»: Фоліо; Харків; 2016
ISBN 978-966-03-7416-4

Аннотация

Книга-сповідь волонтера, який пройшов воєнний Схід України й опинився за ґратами у підвалі, де не діють жодні закони і правила, а все будується винятково на людських стосунках. Це документальна розповідь про паралельний вимір, який існує в нашому світі за кілька сотень кілометрів. Жорстокі ополченці, російські десантники, психологічні допити, приниження, катування – мало хто після цього виживає. Але він вижив і… написав про це. Дискусійно, суперечливо, нетипово, але чесно.

Видання для тих, хто хоче жити у власній щасливій країні

Содержание

Передслово 6
Замість прологу 9
Свобода «щастя» 14
Пролог від діда 19
Дорога на схід 23
Лутугине 27
Блокпост № 3 32
«Тик-так» 39
База 44
Конец ознакомительного фрагмента. 45

Валерій Макеєв
100 днів полону, або Позивний «911»

Тепер, після повернення додому, почавши входити у структури місцевої влади, розумію, що на місцях сидять люди, які мали б бути адміністраторами змін після Революції Гідності, а насправді – це окремий пласт, відділений залізобетонною стіною від усього, що відбувається… Навіть важко це життям назвати – вимір, коли ти дихаєш. Так, це, мабуть, життя. Але зовсім інше.

Революція одна, друга, війна… Щось ми робимо не так, бо все, що відбувається, жодним чином не впливає на чиновницький світ. Це специфічна сила зла і якась мізерна сила добра (добровольці, котрі воюють на Сході) і близько не може справитися. От

кажуть: повернуться хлопці з АТО… Повертаються… Мовчать… Не хочуть ні з чим зв'язуватися і навіть не вірять, що можна щось здолати. Що «ворога» на Сході можна побороти – так, а чиновницький світ – ні, не знають як.

Що ще треба пройти?

Якого роду катарсис?

* * *

Петро приступив тоді та запитався Його:

Господи, скільки разів брат мій може согрішити проти мене, а я маю прощати йому?

Чи до семи раз?

Ісус промовляє до нього: Не кажу тобі до семи раз, але аж до семидесяти раз по семи!

(Від Матвія 18:21, 22)

Передслово

Події листопада 2013 – лютого 2014 в Україні отримали діаметрально протилежні оцінки (насамперед через судження закордонних медіа): з одного боку, зміна влади насильницьким шляхом і в непередбачений законодавством спосіб, з іншого – Революція Гідності… Але людська гідність – це та категорія, яка сама знаходить шляхи для самовираження, часто незважаючи на дипломатичні протоколи. А вчорашні майданівці – сьогоднішні волонтери – стали ангелами на сторожі вибореної гідності, як власної, так і національної. Зростає нове покоління українців – патріотів, які мислять себе незалежно, в державі, позбавленій корупції, з почуттям самоповаги.

Предивний факт: політики, як тільки виникла збройна складова конфлікту в Україні, одразу визнали, що в державі практично відсутня армія і вся надія на «друзів України». «Друзі України» (ті, що за Будапештським меморандумом передбачають захист нашої держави) трохи посоромившись знайшли дипломатичні маневри, мовляв, хтось неправильно потрактував меморандум. Так чи так, але стало зрозуміло, що:

– ніякої зовнішньої допомоги чекати не варто;

– політики, котрі визнали проблеми власної армії, таки не проти покерувати й такою державою;

– гідність таки необхідно захищати за рахунок сил й енергії саме волонтерського руху…

«Этого не мог предвидеть никто», – легендарна фраза із улюбленого фільму багатьох поколінь «Сімнадцять миттєвостей весни» стала актуальною як ніколи. Жоден кабінетний аналітик не міг передбачити того, що в напіврозваленій і осілій у злиднях Україні виникне нечуваний досі й невідомий тій же Європі, та й усьому світу, – потужний волонтерський рух.

І поринули з головою волонтери в технологічний процес під назвою війна: поїти-годувати, взувати-одягати, лікувати, забезпечувати засобами захисту, морально й духовно підтримувати й зміцнювати українське військо. Окрім всього допомагають волонтери і постраждалим від конфлікту мирним громадянам. По обидва боки барикад. Але у війни ще й інші грані: полон, обмін і торгівля полоненими, захоронення цивілізовані і варварські, зниклі безвісти і пошуки їхніх слідів. Офіційна Україна й до цього не була готова. І навіть після року війни, названою АТО, держава так і не знайшла своє місце і роль у вирішенні названих проблем. Занадто тяжко все йде, тому потрібно говорити. Це потрібно і для сьогодення України, і для її майбутнього.

Життєва необхідність сказати правду з'являється у кожного, хто хоч раз на власні очі побачив, що таке «ЛНР – ДНР». Один із таких Сергій Захаров, художник із Донеччини, який пройшов пекло «ДНРівського» полону, у якому

багато спільного із моїм, «ЛНРівським». Я познайомився з ним на презентації першого видання, у Києві. Він сказав, аби був письменником, теж написав би книгу, але «я художник, тому малюю». Коли побачив перші Сергієві начерки до текстів, здивувався наскільки точно відтворено тамтешнє життя. Тепер побачити й оцінити можете і ви, свідомі читачі. Бо тільки таким ця книга потрапляє до рук.

Замість прологу

Перші дні я просто насолоджувався повітрям свободи й залюбки йшов до всіх, хто запрошував поспілкуватися: журналісти, посадовці, старі та щойно знайомі люди. Звичайно, радість зустрічі й розмова з близькими та рідними була особливою, проте абсолютно всіх відкритих людей довкола я сприймав, як членів родини. Радий був кожному.

Так. Щось у мені змінилося.

Можу підтвердити це й через три місяці після повернення з полону, коли пишу ці рядки. Ні, я не зрозумів, просто відчув, що всі ми дуже маленькі перед Богом, і всілякі намагання знайти місце під сонцем – від лукавого. Я переконався, що жити треба набагато простіше, аскетичніше. Жити з любов'ю. Адже нічого з собою, окрім відповідей за вчинене, не заберемо. Все так просто… Просто люби, працюй, шануй насамперед батька й матір, близьких і рідних, далеких і невідомих, і… ворогів своїх.

Дивна річ. Після повернення з полону в мене не виникла жадоба помсти до катів, а навпаки – з'явилося відчуття вдячності до тих, хто проявив людяність і певними діями підтримував у час одного із найважчих періодів мого життя. Так, ТАМ відлік життя йде на години, хвилини, секунди. Кожної миті щось може змінитись. Трапитись щось абсолютно нелогічне, неплановане. Зараз про це не те, що говорити, а й зга-

дувати важко настільки, що божеволієш.

Те, що раніше здавалося непереборною проблемою, сьогодні стало малосуттєвим, часом навіть таким, що не заслуговує на увагу. Для кожного «непереборні» проблеми – це щось особисте. Я такий же: переймаюсь (а точніше, переймався) тим, що доносить телеефір, як у кожного, у мене є родинні питання, що потребують особливої уваги. Полон, наче надпотужний мікроскоп міжлюдських та суспільних відносин, дав мені нове бачення псевдополітичних та псевдоекономічних конфліктів. Якщо узагальнити, що побачив через його збільшене скло – це тотальна маніпуляція. Усім і всіма. А ще сумбур і абсурдність реалій. Поріг вразливості до жорстокості знизився до нуля: поняття образи відступило в глибоку тінь. Навпаки, намагаюсь не ображати інших. Тих, хто хоче вчинити так до мене, просто жалію. За недалекоглядність. Бо то є марна трата часу…

Маю переконання, що війна ТАМ, та «мирне» життя ТУТ – це два різні світи. ТУТ ми не бажаємо прийняти місію цієї війни, зрозуміти: для чого нам це випробування. Начебто ми мали б відстоювати ідеали Революції Гідності, проте живемо за «совковими» стандартами (і захищаємо це право так жити).

Перші вичитки-поради поставили ключове запитання:

«А чому ти не показуєш страшних сцен катування, знущання над пораненими та полоненими?…»

Дивний феномен. Не можу.

Коли написав перший текст – вислав своєму другу-сокамернику, професійному журналісту Ромці Черемському: «Прочитай. Це те, що ми хотіли донести до наших співвітчизників, перебуваючи на підвалі…» Майже місяць Ромка не відповідав. Телефоную декілька днів тому, вибачається: «Знаєш, я так і не зміг себе пересилити: відкрити файл «100 днів полону…» Мені болюча будь-яка згадка про ЦЕ… Переслав, не відкриваючи, своєму приятелю – професійному журналісту з великим досвідом роботи. Дав певні поради, та в цілому оцінив добре».

Вибач, Ромко. Розумію, що болить. Та мав написати це саме так.

Знаєте, чого понад усе прагнуть полонені там? Щоб їхні родини не знали про ті важкі страждання, які доводиться витримувати в полоні.

Нещодавно повернулися хлопці десантники після п'ятимісячного полону (їх взяли під Іловайськом). Удома – без інтерв'ю. Півтори доби біля родин – і на службу… Уклали нові контракти. Мама одного з них спілкувалася зі мною: «Колишні полонені – це якась особлива каста… Їх важко розуміти. Та, бачу, що й вони ТУТ мало що розуміють. Тому навіть після такого страшного полону бачать себе далі тільки на війні… Майже не говорили про полон. Та, чи не найперше, що зробили хлопці, повернувшись додому, зателефонували тим, хто проявив ТАМ до них людяність: давав кусок хліба, іноді, потайки вночі зателефонувати до рідних…»

Якби захотів написати сценарій фільму жахів, не довелося б нічого вигадувати. Але я не терплю цього жанру. Розумію, що цю книгу можуть читати рідні й близькі тих, хто ще залишився там… Що маю сказати їм? Дзвінки та листи від родичів я отримую щодня. Разом віримо та надіємось. Кілька днів тому, ридаючи, зателефонувала мама одного із воїнів, який лежав зі мною в лікарні… Він уже пів року в полоні й має важке поранення. Днями подзвонив дружині й сказав, що його, пораненого, жорстоко побила група п'яних конвоїрів… Хлопець уже кілька днів навіть підвестися не може. Шукаємо способи визволити.

Війна триває. І я в ній маю своє місце. Незначне. Щось намагаюсь зробити для поліпшення долі та визволення заручників, розшуку зниклих безвісти. Щось вдається. Чотири вантажі безпосередньо до камер з полоненими знайшли своїх адресатів. Під час п'ятої доставки нашого перемовника (дівчину-волонтера) взяли у полон. Це вже її другий полон…

Щось пішло не так…

Визволяємо. І… направляємо вантажі з харчами та одягом до камер Луганська й Донецька… Коли буде визволено останнього полоненого? Зараз це невідомо й не зрозуміло… Цей «дощ материнських сліз» надовго…

* * *

Цей текст – це пам'ять.

А пам’ять – зовсім не пам’ятник. Вона жваво спонукає міркувати про те, що відбувається в нашій країні, у світі. Примушує шукати відповіді на складні питання. Це також моя пам’ять для внучки Марійки. Для світлого й мирного майбутнього її та всіх українських дітей.

Свобода «щастя»

Найбільше випробування для людини – встояти не стільки проти невдач, скільки проти щастя
Франческо Гвічардіні

24 листопада 2014 о 13-й годині за київським часом й о 14-й за московсько-луганським, біля мосту через Сіверський Донець поблизу містечка Щастя, представниками Міністерства оборони самопроголошеної «ЛНР», мене перевели зі статусу військовополоненого/заручника/просто викраденого у такий довгоочікуваний статус Громадянина України й передали офіцеру Української Армії – комбригу 92-ї бригади. Не знаю, як його звати. Просто справжній офіцер. Все було лаконічно і… якось незвично людяно для навколишнього світу. Того дня, коли мене передавали в руки офіцера, сторони домовилися про «режим тиші» на три години. Три го-

дини тиші на передовій – це мій скромний вклад у справу довгоочікуваного миру на Донбасі.

За мною приїхав син. Комбриг попередньо запитав його, як мене ідентифікувати, адже я не мав ніяких документів. Володимир для цього вигадав дуже милий, навіть зворушливий, пароль.

У супроводі двох офіцерів «ЛНР» я підійшов до підйому на гірку, яка, звиваючись, вела до мосту через Сіверський Донець.

– Стоїмо! – пролунала лаконічна команда. – Якщо почнеться стрілянина – падай на землю.

– Так домовилися ж про «тишу», – зауважив я.

– В окопи команди часом приходять із запізненням, – відповів досить інтелігентний ополченець.

Чекати довелося недовго. Хвилини через три після нашої зупинки з'явився крокуючий твердою, впевненою ходою військовий. За ним ще двоє.

– Назвіться: прізвище, ім'я, по батькові, – сказав офіцер. І хоч звучало це по-військовому чітко, обличчя випромінювало особливу людяність, приховати яку не зміг би жоден військовий мундир.

Я відповів. Мабуть, за темпоритмом не так чітко, як прозвучало запитання.

– Як звати сина?

– Володя.

– А онуку?

– Марійка, – сказав я, усміхнувшись.

Комбриг відповів не менш щирою посмішкою і міцно, по-чоловічому, навіть по-батьківськи, обійнявши. Він був молодшим за мене, але тут, на війні – в рази головніший, тихо мовив: «Із прибуттям».

– Проведіть! – прозвучала команда від комбрига рідної української армії. І я в супроводі офіцера, який стояв трохи осторонь, пішов до наших…

Уперше після ста днів мого перебування в полоні на очах виступили сльози. На хвильку. До мосту я підійшов уже гідно. Усе було позаду. Попереду чекало повернення додому, до такого вже незвичного мирного життя.

ПАРАЛЕЛЬНІСТЬ

(із захалявного записника)

Крізь заґратоване вікно дивлюся, як люди кудись йдуть нещасними, розбитими Ровеньками. Які вони при цьому щасливі. Проходять повз підвал і не уявляють, що через дорогу від їхнього будинку утримують кілька десятків полонених та заручників. І тут не 21 століття, а 15–16 – за підходами це Середньовіччя.

Тут, як ніде, відчуваю, що є кілька світів: перший – чиновницький, де всі лаються, щось вирішують…, другий – фейковий, коли хтось кидає маніпуляцію і всі ведуться на неї. Мене в цих двох світах немає, скоріше у наступних. Третій – глибинний, аналітичний. Четвертий – світ бійців і людей, яких торкнулася ця війна. Ті, хто пройшов крізь Схід, розмовляють між собою на рівні думок… недомовок, обмовок. Тут є свої цінності. Якщо стіна, то тут ця стіна справжня – з чіткими обрисами: бачиш, де, яка цеглина, на яку можна опертися… Там, на мирній Україні, біла стіна, пофарбована – не знаєш, що всередині, насправді. А вона може бути псевдостіною, або такою ж цегляною, але заштукатуреною. Тут все оголено – усі людські відносини на поверхні. У певному сенсі тут краще через

цю щирість. Даю собі слово щомісяця виїжджати в зону АТО: занурюватися «у чисту воду».

Пролог від діда

Великий Брат, як і раніше, не стуляє очей, а деякі рівні – рівніші від інших…
Джордж Оруел

Майже день у день, 72 роки тому мій дід втік із полону німецьких окупантів. Добирався сотні кілометрів до рідних країв. Поліцаї уже в родинному селі Панське спіймали й після жорстоких допитів розстріляли діда Якова. Звуки пострілів чув мій тато…

Сьогодні Панське (колись – українська «Венеція») затоплене водами Дніпра поблизу Черкас. І в цієї трагічної події мого роду немає місця, до якого я мав прийти вклонитися. Та душа, вочевидь, обирає свої потаємні (за Вищими Законами) шляхи. Мій дід потрапив у полон неподалік від тих місць, де взяли й мене. Відомо, що Яків Федорович Макеєв боронив Батьківщину від окупантів у Курській, Воронезькій та Сталінградській областях. Неподалік від Бєлгороду отримав контузію, знепритомнів і потрапив у полон. Через 72 роки курсько-воронезькі хлопці дідів-прадідів, яких боронив мій дід, взяли в полон уже мене. Спіралі історії.

Не знаю, можливо, полон – спадок від діда. Можливо, історія ближча. У середині червня боєць Жека з позивним «Чех» дістав мій телефон, дізнавшись, що я займаюся ор-

ганізацією богослужінь у військах. Перетелефонував і попросив провести в них в «Айдарі» Євхаристію. Дуже хотів причаститися. Не склалося… Коли ми приїхали в розташування, виникла якась метушня. Нас не пустили, тож довелося проводити молебні в інших частинах.

«Чеха» через десять днів не стало. Не причастився. А причину метушні я дізнався, заїхавши на нічну вечерю на зворотному шляху в придорожню забігайлівку за Харковом. У телевізорі показували репортаж про взяття в полон Надії Савченко. Я ще подумав: «Боже, як же їй там, у полоні?…»

Через кілька тижнів дізнався, що двоє моїх земляків – Дмитро Половинка й Сашко Осейко – теж опинилися в полоні. Якось близько взяв це до серця. Як міг, намагався долучитися до їхнього пошуку й звільнення. У полоні хлопці були 11 днів. Коли зустрілися, розговорилися з Сашком: розповів про бомбардування «Градами», мінометні обстріли та багато іншого побаченого-пережитого за час його чотиримісячного перебування на війні. Коли запитав, а де ж було найважче, Сашко без вагань відповів: «У полоні».

Можливо тому, коли до мене звернулися за допомогою у звільненні захоплених бійців, які перебували в Краснодоні, я не особливо розмірковував – розумів, що це і важливо, і потрібно для хлопців.

Загалом було три групи, звільнення яких я організовував. Перша – вісім танкістів, які перебували в ізоляторі тимчасового тримання в Краснодоні. З'ясував їхнє місцезнаходжен-

ня, встановив контакт і з ними, і з людиною, яка їх утримувала. Незабаром четверо людей були на волі. Залишилося ще четверо. Сконтактував, але чіткої домовленості про їхнє звільнення досягнуто не було. Із людиною, яка відповідала за утримання, вирішили, що будемо розбиратися, коли приїду. Хлопцям пояснив ситуацію. Попросили, якщо навіть не вдасться звільнити, привезти цигарки, солодощі, їжу, одяг. Усе зібрав.

Ще були Роман і Вітя. Їх утримував бойовий командир з позивним «Л». Командир дав номер свого мобільного для зв'язку, і так почалося наше спілкування. Говорили по телефону кілька разів на день: «Л» сказав, що віддасть без обміну хлопців, якщо я привезу журналістів для зйомок фактичного матеріалу про події у Краснодоні. Безпека мені й журналістам гарантувалася на всі 100 %. Командир сказав прізвище, ім'я, по батькові, дав свої контакти, фото із соціальних мереж. Полонені підтвердили, що це він і є. Коли поїздка була підготовлена, я сказав дані свого автомобіля. «Л» повідомив, що мені присвоєно позивний «911», і необхідна інформація передана на всі блокпости. Ще був Святослав із Черкаської області. До мене телефонував щодня із величезним очікуванням і надією. Був у полоні. Втікав. Під час втечі поранили. Без свідомості приютила одна родина, що жила неподалік українсько-російського кордону. Згодом, люди, які прихистили Свята, сказали, що виїжджають до Росії, а квартиру закривають. Привели його до знайомого

міліціонера, з яким я і зв'язався. Він запевнив, якщо буду в найближчі 3–4 дні, то заберу Свята без проблем. На запланований день мого прибуття Свят уже пішов від людей, які його прихистили. «Я буду сидіти у жовтій футболці та джинсах на сходах біля краснодонської міліції доти, доки ви не приїдете. Буду чекати» – сказав він.

Від Романа нестримно надходили есемески. Я розумів, що зараз крім мене хлопцям ніхто не може допомогти. А в мене складається все вельми добре й організовано з досить переконливими гарантіями. Додатково відпрацював силу-силенну контактів по лінії церковнослужителів. І ситуація, і статус приймаючої сторони підтверджувалися як ними, так і полоненими.

Дорога на схід

Журналістам Ані, Назару та Роману я запропонував самостійно дістатися до Черкас, звідки ми разом на «Vito» повинні були виїхати в зону АТО за маршрутом Черкаси – Харків – зона АТО – Краснодон і назад. Від'їзд запланували на 18 годину 14 серпня 2014 року, у четвер. Багажне відділення мікробуса вирішив заповнити традиційною гуманітаркою. Із «Айдару» саме надійшло замовлення на медикаменти та запчастини до техніки. Дяка Олені та Інні з місцевого штабу «Самооборони»: допомогли з забезпеченням ліків. Змотався за замовленими запчастинами. У нашому Свято-Троїцькому соборі парафіяни зі священиками вже зібрали досить велику кількість і продуктів харчування (з-поміж іншого – апетитних за сезоном кавунів), і необхідних для воїнів предметів побуту.

Безумовно, звернувся до владики Іоана за благословенням. Розповів йому приховану мету свого візиту.

Удома дружині сказав, що їду в Харків на семінар – повернуся за три-чотири дні. Зайвий раз хвилювати рідних із приводу моїх поїздок у зону АТО не хотілося. Владика благословив.

Якось, днів за п'ять після взяття в полон, один із офіцерів-бойовиків вирішив чи то покепкувати наді мною, чи то

просто повправлятися у розмовному жанрі, і сказав:

– Бусик твій – все! У друзки. Вирішила наша розвідка на ньому прокататися до ваших нациків у тил, але потрапили в засідку. По них лупонули з РПГ – чотири трупи.

– Нічого такого з ним не буде. Його владика Іоанн освятив і благословив мене на поїздку, – задумавшись на пару секунд, відповів я.

Офіцер із якимось непідробним інтересом подивився на мене і тільки протягнув у відповідь:

– Мда…

Як виявилося, він просто вигадав і про РПГ, і про трупи. Бусик тримався… Не розумію навіщо, але чеченці, які забрали моє авто, найперше розбили вікно машини біля водійського сидіння. Можна було б припустити, що у розбитому вікні розмістили б ствол (для справи), але… вікно затягнули поліетиленовою плівкою.

Згодом, після повернення з полону, дивився програму з документальними зйомками зі Сходу й побачив, що це майже традиція: спершу розбити вікно отриманого авто, а потім закрити його плівкою.

Мій добрий товариш «Vito», на якому я проїхав не одну тисячу кілометрів (і втрата якого й на сьогодні для мене болюча й відчутна), їхати однозначно не хотів. Буквально напередодні поїздки раптом зупинився, як ослик, не бажаючи нікуди рухатися. І довелося докласти неймовірних зусиль,

щоб запустити його в путь-дорогу. Не доїжджаючи до Сватового (перший райцентр Луганської області на кордоні з Харківською), пробив колесо. Замінити виявилося дуже складно, а пошуки шиномонтажу у Сватовому й надання невідкладної техдопомоги зайняли незвично довгих три години. Щось ішло не так. Утім, були й цікаві моменти в дорозі. Увечері в четвер, коли вже проїхали частину шляху, передзвонила медсестра «Айдару» і запитала, чи не зможу заїхати в передмістя Харкова по цуценя. Цуценятко добротної німецької вівчарки знайшли і прийняли на борт майже опівночі. Нарекли його Айдаром. До полудня п'ятниці 15 серпня прибули в розташування батальйону. Передали песика, який уже почав потихеньку гарчати. Вивантажили гуманітарку.

Дорога в зоні АТО – це не зовсім те, до чого ми звикли в мирному житті, там це скоріше напрямок, бо їхати доводиться полями й посадками. Так добралися до якогось місця в полі, де стоять наші БТРи й хати видніються. Зупинилися. Жінка виходить з будинку й мелодійною українською: «Хлопчики, а ви тут надовго?». Думаю, який же це «Восток»? Простояли там годин дві – йшов мінометний обстріл. Військові сказали, що може проскочимо.

Головне: спочатку дістатися залізничного насипу, а потім пропустити поворот. «А то можете в'їхати на блокпост чеченців при Ювілейному». Так і поїхали в повному тумані від бруду й пилюки, покладаючись скоріше на інтуїцію, аніж на здоровий глузд і чіткий прорахунок власних дій. Інтуїція

слово іншомовне, і ми, слов'яни, ототожнюємо його з більш зрозумілим для нас більш точним відповідником – «авось».

Візуальний контакт із машиною супроводу не був стабільним. Щоб визначити напрямок руху, слід було притишити хід, вийти із пилової завіси і за вектором руху рукотворного торнадо, яке лишала за собою «Нива», зрозуміти, куди ж рухатися далі.

Ключове перехрестя, як часто буває, з'явилося несподівано, й оскільки нас попереджали «дивіться не промахніться», виникло питання, на яке не знаходили відповіді. Так, це було перехрестя життя: в одну сторону дорога йшла на блокпост чеченців, в іншу – наш шлях… Але в обох напрямках стовпом стояла пилюка від руху авто.

У кожного своя дорога… Яка з них наша?

Стоїмо. Хвилин за десять повернулось авто супроводу, що їхало попереду: «Добре, що зачекали. Жартують: як казав Штірліц, «Выдержка – обратная сторона стремительности!».

Урешті-решт, прибули до Лутугиного. Одразу розвантажили гуманітарку для місцевого роддому. Відкрили двері багажного відділення – кілограмів 20 піску злетіло.

Лутугине

Війна – це нещастя у збільшеному масштабі
Ієремія Бентам

Перше, що впало в очі при в'їзді в Лутугине 15 серпня (через день, як туди увійшли наші війська), не рахуючи величезних руйнувань, це декілька груп п'яних українських вояків. Коли біля будівлі райадміністрації я зупинився і спробував присоромити, поговорити з однією такою компанією, мовляв, хлопці, ви навіть не уявляєте, яка кількість людей з усього світу підтримує вас, вважає справжніми героями, а герою не личить бути пияком, то мало не пошкодував про свою затію. Озброєні чоловіки почали з'ясовувати стосунки: хто ми, звідки й куди можемо… не вернутися, якщо робитимемо подібні зауваження.

У Лутугиному я був уперше в житті. Гарне містечко. Трубний завод, єдиний у Європі. Був. Швидше за все, відновленню не підлягає. А того дня – 15 серпня – місто не було готовим до прийому туристів та гостей. Воно взагалі ні до чого не було готовим. Напередодні Лутугине залишили ополченці. У комендатуру звернулося 37 осіб із заявами про те, що ополченці залишають місто, побивши власників і пасажирів авто, які чинили опір, та відібравши транспортні засоби. Здавалося б, звідки тут взятися будь-яким ознакам

мирного існування?… Але життя – дивна штука. Вона кидає свої паростки навіть у найбільш несприятливих умовах. Мене вразило, як маневруючи між розбитою і спаленою військовою технікою у практично спустошене місто в'їхав ПАЗик із шахтарями, що поверталися зі зміни. Дивовижний народ! Шахта для них і є символом життя. Усього життя.

Із нашого телевізійного ефіру часто звучить: «Чому ви (шахтарі) там лишились? Треба було брати в руки зброю. Боронити своє… Усі ви продалися…»

Шахтарі – особливий народ: тут з гаубиць і «Градів» лупляють…, але якщо тобі на зміну – ідеш на автобус за розкладом і їдеш на роботу. А там щодня – як на смерть. Їх уже мало чим злякаєш…

За час полону пройнявся вагомим почуттям пошани до цього простого люду і ніякою пропагандою з мене це не виб'єш. Вони чесні. У них душа навстіж. Кайлують і п'ють. Живуть і вмирають. Але все це з відчуттям внутрішньої гідності за свій статус шахтаря.

Так, багато хто взяв до рук зброю, воюють проти нас.

Стріляють і вбивають. Як і наші…

* * *

Ми з Ромкою, доставивши гуманітарку в місцевий пологовий будинок, вирішили проїхатися містом. Лутугине (а точ-

ніше те, що від нього залишилося) зализувало рани від бомбардувань та обстрілів. Перехожі на вулицях міста, здавалося, блукали в подиві, подумки запитуючи невідомо кого: «А що це було?». І навіть не підозрювали, що не мине й двох тижнів, як Лутугине зазнає ще більш потужних атак «Градів» та інших видів сучасної бойової техніки, а українські війська залишать його.

Мабуть, одна з найстрашніших умов війни, що життя цивільного населення протікає у фронтовій смузі, коли містечко переходить під контроль по черзі від однієї до іншої протиборчої сторони. «Переходить» – це досить таки порожня дефініція. Після останнього такого «переходу» безвісти зникло близько сотні цивільних. Один із місцевих жителів розповідав, що ополченці, узявши під контроль його містечко, проводили масові зачистки, виявляючи тих, хто тим чи іншим способом сприяв українській армії (або хоча б висловлював радість від її перебування). Так зі слідами й безслідно тільки в Лутугиному зникали сотні громадян. Упевнений, що колись історики візьмуться за сухі підрахунки непрямих жертв війни…

Було спекотно. Хотілося купити прохолодної водички.

«Купити…» Ви лишень вдумайтеся – навколо війна! Які магазини?! Практично всі об'єкти торгівлі були зачинені. І як тільки виживало місцеве населення?… Вдалося знайти один магазинчик, але прохолодної водички там катма – не працювали холодильники. Придбав у непривітної продав-

чині залишки звичайної газованої води. Не втримався і запитав:

«А що з настроєм?». Розповіла, що пару годин тому зайшли наші. Конфіскували якийсь харч…

Поговорив з мешканкою Лутугиного, яка пережила буремні події. Вона розповіла, що українські війська, коли зайшли в Лутугине, відразу вигребли все з магазинів (насамперед оргтехніку), а потім пішли на пошту – відправляти товар додому. Про це, каже, усі знають. Не хочеться в це вірити, просто не хочеться.

Їду на блокпост із нашим синьо-жовтим прапором. Знаходжу командира: інтелігентний молодий хлопчина, не більше 25 років, – офіцер. Чудові манери, військовий вишкіл, якого не зіпсували навіть запеклі криваві бої, чемна українська зі львівським акцентом. Усе це повна протилежність тим першим неприємним зустрічам з п'яними у формі.

Передаю залишки гуманітарки. Він дякує і щиро дивується. Мовляв, звідки тут волонтери?… Питаю про магазин.

«Так, – відповідає, – перегини війни – забезпечення не встигає, волонтери сюди не доїжджають, – і усміхається:

«Ну, хіба що «обезбашені», – поплескує мене по плечу й навіть не підозрює, що я їду далі.

Поспілкувалися з мирним населенням. Запам'яталася самотня бабуся з чорним кошеням, яке її щиро обожнює. (Той випадок, коли дуже шкода за конфіскованим фотоапаратом і планшетом: фото було проникливі. На пам'ять. На довгу па-

м'ять про тонкі грані війни). Старенька проживає на кордоні між Георгіївкою та Лутугиним. Підійшли до неї – вона надзвичайно зраділа простій людській увазі.

«Ой, синочки-діточки», – заговорила-залепетала з нами чистісінькою українською мовою – надзвичайно красивою і милозвучною українською. На Луганщині вона саме така – особливо мелодійна. Говорила про своїх дітей-онуків-правнуків, про мурчання кошеняти… Але тут Ромка потягнувся за камерою, і, пам'ятаючи про журналістське «правду й лише правду», рубонув жорстко-банальне: «А розкажіть, що Ви тут пережили». Бабуся спочатку просто замовкла. Потім губи по-дитячому висловили образу – навіть невідомо на кого – на всіх і на все, – що не вберегли, що не дали спокійно дожити свого віку. І вмить плечі старенької беззвучно затряслися… заридала, не в силах вимовити й слова. Це була самотня, зі своїм сумом і жалем, наша українська бабця. «Пробачте нас, люба, пробачте за все», – я обійняв літню жінку, усвідомлюючи, що немає нам прощення за біль її душі.

Блокпост № 3

Для самопізнання необхідне випробування: ніхто не дізнається, що він може, якщо не спробує
Сенека

Уранці 16 серпня наша група (я і журналісти Рома, Аня та Назар) виїхала з місця ночівлі – це був пологовий будинок містечка Лутугине, куди ми доставляли гуманітарку (медикаменти, памперси, побутові речі). Айдарівці, які нас супроводжували, розмістилися на нічліг із бойовими побратимами, а нас поселили в комфортніших умовах, за що їм дяка.

Багато хто виїхав із цього оповитого війною регіону, але чимало людей лишилося. За місяць під канонаду «Градів» й оглушливої далекобійної артилерії, у райцентрі Лутугине відбулося 16 пологів…

Журналісти поспішали – потрібно швидше вернутися, бо й так потрапили на вихідні (16 серпня – субота), відрядження мали до неділі 17-го. Ми вже збивалися із запланованого графіка – проїзд через зону активних бойових дій затримав нас на добу.

До Краснодону залишалося 40 км.

Впоратися за день і повернутися через кілька годин в Лутугине, де нас очікувала група супроводу (до 15:00), уявлялося і можливим, і реальним. Із Краснодону вже кілька днів

нас бомбили есемесками бранці: Роман, Вітя і Свят. Не терпілося.

О 7:25 16 серпня «Київстар» цілковито несподівано для такого часу дав зв'язок із приймаючою стороною: «Усе добре! Виїжджаємо вам назустріч. Зустрічаємося в Первозванівці біля залізничного мосту. Ваш позивний знають на всіх блокпостах. Не хвилюйтеся», – здавалося, що все вкотре домовлено й підтверджено. На GPS-навігаторі виставив простий маршрут: Лутугине – Волнухине – Первозванівка – Краснодон.

На виїзді з Лутугиного нас зупинив наш останній блокпост. По розмові – львів'яни. «Прошу паспорти…» – жодних питань-коментарів. Мовляв, самі знаєте, куди їдете, це ваш вибір. Їдемо далі, не дуже прискорюючись. До першого блокпосту ополченців кілька кілометрів. Він значно скромніший від нашого, посиленого бронею. Від невеликої «фортифікації» відійшов рудуватий хлопчина в потертому камуфляжі з великокаліберним ручним кулеметом напереваги. Називаю позивний – пропускають без питань. До речі, як тільки потрапляєш у зону, підконтрольну ополченцям, усе інакше: атмосфера, повітря, смак води й хліба; інші блокпости, інша військова форма; інший дух, який не пояснити словами. Зміщення на енергетичному рівні.

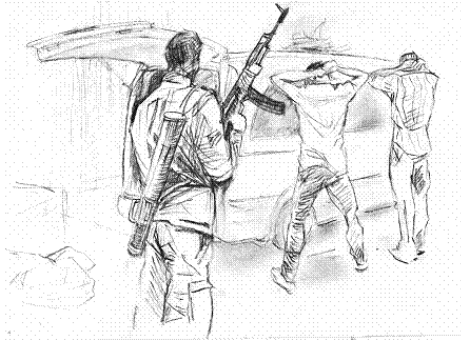

Ще кількасот метрів і новий, уже досить потужний блок-пост. Позивний уже ніхто не слухає: показують, куди повернути і як з'їхати з дороги. Звертаємо в якийсь провулочок. Тут уже зустрічає група озброєних людей. Жестом дають зрозумілу команду: «Прийняти вправо й зупинитися!».

– Вийти з машини! Руки на капот! Ширше ноги! – пролунала низка жорстких команд.

Один із солдатів почав говорити: «Ну що, укроп, куди їдемо? Чого воюємо?». Але промовистим жестом його командир, приставивши палець до губ, по-військовому стисло наказав: «Не спілкуємося!».

* * *

Мене з Романом і Назаром відвели на територію колишнього промислового об'єкта й закрили в підвалі. Він хоч і

був споруджений для господарчих потреб, але оскільки стояв на території, скоріше за все, вітчизняного промпідприємства, то вхід у підвал завчасно обмежувався дверима-ґратами. Він був найменш придатним для тривалого перебування: маленький, вузький погріб без світла, у якому вогко й холодно. З атрибутів – тільки напівповна півторалітрова пляшка (для малих нужд). На сходах лежала одна книжка, на яку я й сів. Униз не спускалися. Навіть біля дверей-решітки відчувалося, який там сморід насамперед через відсутність туалету.

Автомобіль наш обшукали, усі речі забрали. «Не бойтесь! Мы не мародеры, все вернем», – сказав один з ополченців. Мабуть, це єдина порядна фраза, яка прозвучала при затриманні. Зрештою не повернули нічого.

За півтора місяці до цього, коли їздив на Карачун (де відірвані від основних сил стояли підрозділи української армії), залишав на лобовому склі український прапорець. Цього разу, переїжджаючи в зону ополченців, я зрозумів, скоріше відчув, що прапорець таки треба зняти. Поклав поруч на переднє сидіння. Під час обшуку авто, один із ополченців істерично відреагував на знахідку. Прибіг до камери, порвав на шматки: «Вот это что?! Выходите! Будете мочиться на флаг сейчас! Закапывать будете!» Жоден з нас не зреагував.

Підійшовши до решіткових дверей, можна було роздивитися плац колись мирного переробного заводика, а тепер – базу ополченців. За годину на плац прибули і хвацько при-

паркувалися біля контори заводу (за 150 метрів від нашого підвалу) два автомобілі, із кожного вийшло по 4–5 бійців. Водій одного з авто – бородатий чоловік атлетичної статури – здійняв руки до небес і прозвучало гучне й протяжне: «Аааллааааах Акбар!»

Те, що щось пішло не так, стало очевидним.

Причину свого затримання я дізнаюся згодом, через сто днів, а тоді я просто думав: «Це війна…»

Через кілька годин нашого перебування у підвалі волнухинського підприємства мене вивели до військового, якого назвали командиром. Після коротких запитань «Хто? Куди? Навіщо?», віддали чіткий наказ керівнику групи, яка нас затримала: «Тихо вывозим в Ровеньки. И чтоб о них НИ-НИ! Ни одна душа…» Надалі лінія нашого утримання й полягала саме в тому, щоб «нікому не показувати, ніде не реєструвати». Цього суворо дотримувалися протягом усього нашого перебування в Ровеньках…

Дуже важкими були перші години полону – від нервового напруження і стресу можна не доїхати до головної камери. Знаю чимало реальних історій, коли полонені одразу переходили в статус «300-х», чи «200-х» саме на цьому етапі між фактичним полоном і доставкою у місце утримання полонених.

До дверей-решітки підходили цілі групи військових – як на екскурсію в зоопарк:

– Опачки! И как вы сюда попали с Центральной Украины?

За всю войну еще не было такого улова!

– Ну что, бендеры, давай: «Хто не скаче – той москаль!».

– На Майдане скакал? (Думаю, де той Майдан, а де ми? Уже 16 серпня…)

– Несите жгут, сейчас ногу ему прострелю!

– У меня пятеро детей, а я оставил их и пошел воевать с вами, фашистами!

– У меня ребенку семь месяцев, а я уже четыре воюю – не вижу его!

– Что, никогда не видел живого ЧЭЧЭНЦА?

Це далеко неповний перелік реплік із монологів, які довелося вислуховувати від ополченців та найманців… Незабаром згори прозвучала вельми зрозуміла команда: «Загружай нациков!». Хтось покопошився із навісним замком і скомандував: «Выходим! Руки за спину!». Нас провели за межі бази, що стала першим місцем нашого перебування, і підвели до ГАЗону з будкою, у якій уже сиділо зо два десятки ополченців, котрі поверталися з «бойових».

«Принимай бендер ближе к кабине!», – зробили останню вказівку. Звернення нікому не призначалося, воно було зроблене радше для порядку, щоб для всіх, до зубів озброєних людей, було зрозуміло, хто ми й куди нас. Але військові інтересу не виявили. «Пролазьте», – без особливого ентузіазму сказав один, і це була єдина фраза, адресована нам за час майже годинного переїзду до Ровеньок. У понурих і втомлених обличчях можна було розгледіти лише кілька ба-

жань: поспати й помитися. Сморід окопного поту має особливий присмак.

Я сидів поруч із кабіною на запасці, яка весь час намагалася кудись з'їхати. Але будка була забита й рухатися особливо не було куди. Не проїхали ми й десяти хвилин, як усі ополченці дружно закурили… Потім ще… І ще… Мої друзі знають, що я тютюнового диму взагалі не терплю. Тож коли ми прибули на місце призначення, зістрибував я з будки в повному тютюновому тумані й затьмареній свідомості. Словом, «поплив»…

Думки: «Невже це 21 століття?», «Так це полон?». Там я зрозумів, що думати багато не варто, треба просто жити, не істерити. Дозволяєш бути тому, що є: є полон, треба це прийняти. Звісно залишається надія, що зараз приїдуть люди, які мене запросили, і заберуть звідси. Але з часом розумієш: щось пішло не так.

«Тик-так»

З якого дива мені раптом спало на думку рятувати весь світ?

Адже я поки що ледве можу врятувати себе

Пауло Коельо

На підвалі в Ровеньках вдалося дістати стержень для авторучки й кілька аркушів зі шкільного зошита і… вірші, немов самі, почали заповнювати простір паперу, призначеного для записів старанних школярів. Тут теж були уроки. Уроки життя…

Поезія полону особлива – її просто треба ловити з простору й фіксувати на аркуші. Згодом у мене з'явився блокнот з авторучкою. До камери потрапив майстер однієї з шахт. Говіркий, з почуттям гумору. Розбалакував-знайомився і, підійшовши до мене, блиснув, немов оракул: «Таааак! Читаю думки! Вгадую імена! Ти поет, а ім'я починається на «В». Ось: дарую тобі ручку і блокнот», – із нагрудної кишені він вправно дістав свій робочий (майже чистий) записник. Згодом зізнався: з їхнього колективу уже сидів у нас хлопчина, який і розповів, що є тут такий полонений віршописець.

Поезія вдавалася на славу й до теми: «Засов на двери» – про філософію затворництва, «Лучик света» – про промінь світла, тепла й надії… Кожного разу промінь знаходив у камері своє місце. У мирному житті ми не помічаємо цінності

цього потоку світла й любові, а там… Там усе інакше. Ромка приловчився майже безпомилково визначати час за місцем падіння променю в камері. Особливою майстерністю було визначити час після обіду, коли від обвислих дротів падала тінь на стовп, що стояв неподалік нашого вікна – ось такі природні циферблати. Я ж визначав час більш точно: за внутрішнім годинником. Це особлива методика, краща, ніж прагматичне вивчення тіней. Якось в одного колишнього спортсмена лишився годинник (тут за Дзержинським: звісно, це не його заслуга, а їхня недбалість): майже тиждень ми знали точний час. Хлопці влаштували мені екзамен: звіряли за годинником. Один гірник, не знаходячи пояснень тому, як можна відчувати час, з шахтарською іронією резюмував: «Рахує!».

На жаль, майже всі вірші лишились там, де й диктувались мені, – у просторі. Відновлювати навіть не намагався – не вийде. Там особливе місце, по-своєму поетичне. Збереглося лише три тексти: «Тик-так», «Страна – слова» і «Фарт».

ТИК-ТАК

«Тик – Так» пульсирует смятенье,
«Тик – Так», – не так…
Быть может это знак?
Казалось, замерло,

остановилось время,
Но сердце спорит,
Все ж – «Тик – Так»…

И это жизнь, которую мы любим,
Даже такой, когда нет сил на жизнь…
Но силы есть…
В Душе их не убудет.
Ты только
Верь, Надейся и Держись!

«Тик – Так»,
Но сколько еще, право,
Мне быть заложником судьбы?
Я знаю,
Все ниспослано по праву,
И под покровом Божьим
Ходим-бродим мы.
И молимся мы о терпении и прощении,
И веруем, когда, казалось,
Дух утих…
В миру для нас
Остановилось время,
Но небеса считают всё —
«Так – Тик»…

Как-будто все перевернулось,
Ушел привычный взгляд на мир,
Что-то дремавшее во мне проснулось,

И меряет свое:
«Тик – Так… Так – Тик…»
И рвусь назад —
К вольной неволе снова,
Где все привычно:
Дом, уют, жена…

«Тик – Так… Так – Тик…»,
Нет, что-то засбоило,
Сорвался ритм,
Горит душа – страна.
Все то, что Родиной
Вчера мы величали,
Вдруг засбоило…
Все пошло не так…

О, Господи!
Даруешь ли нам силы
Найти свое привычное
«Тик – Так»…
На все твоя Господня воля,
И, коль достойны,
То молю тебя:
Не дай нам больше
Горя-боли,
А вот смиренья
Дай сполна…

Пусть в сердце

Мир к нам возвратится,
И я вернусь домой…
Изранена душа…
Еще прошу:
Дай Боже причаститься
И исповедаться сполна…
Вернусь домой…
Страна уже иная…
А впрочем – Это
Призрачный обман…
И с этим тоже надо примириться…
И гнать с души неверия дурман.
«Тик – Так»,
Считают всё мгновенья
Жизни – судьбы,
Что взята на прокат…
Живу я, но мерцает время…
Как просто все:
Тик – так, тик – так, тик – так…

Сентябрь 2014
Ровеньки
Подвал

База

Нас привезли на базу бойового батальйону імені Георгія Побідоносця. На плацу був установлений флагшток і розвівався триколор… Батальйон мав статус добровольчого, однак триколор вказував на щось інше: чи то на симпатії, чи то на громадянство керівництва батальйону. Десь через місяць поруч із російським прапором уже майорів прапор із зображенням Нерукотворного Спаса. Тоді я не знав і не розумів, до чого це. Згодом отець Олександр (священник УПЦ КП) запитає в мене: «А які в них прапори? Нерукотворного Спаса?» Мабуть, у цих прапорах теж була певна система. Принаймні такі прапори піднімаються тільки з благословення церкви. Благословення на що? Риторичне запитання…

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.